

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ РЕКРЕАЦІЙНИХ ПОСЕЛЕНЬ

Анотація: розглянуто основні передумови формування та розвитку рекреаційних поселень, їх роль в інфраструктурі туристичної галузі містцентрів та регіону .

Ключові слова: приміська зона, рекреаційні поселення, природнозаповідний фонд, зелений туризм, антропогенні й природні рекреаційні об'єкти.

Вступ. Сільське розселення сьогодні перебуває під впливом складних та неоднозначних суспільно-економічних процесів: зміщення акцентів від місто формуючої ролі великих аграрних підприємств до інших об'єктів виробництва, часто несільськогосподарських. Збільшується мобільність працездатного населення, зменшується людність поселень, поглиблюється нерівномірність демографічної структури, яка в цілому характеризується значним "старінням" мешканців сіл. Ці процеси неоднозначні в різних селах. Велика частка сільських поселень залишаються як без місць працевлаштування, так і без належного культурного та соціально-побутового обслуговування. Все це обумовлює пошук шляхів розвитку сільських поселень, а почасти й збереження сільської поселенської мережі. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальним проблемам рекреаційних систем присвячені роботи Т. Панченко, І. Родічкіна, В. Стаускаса, В. Шулика [6, 9]. Роль зеленого туризму у розбудові сільських поселень досліджували Т. Криштоп, О. Колодрубська [2, 3] та ін. Типологія сільських поселень розглядалась у працях Г. Болотова, К. Колодіна, В. Крисанова, В. Новікова, І. Пандяка, Г. Пустовєтова, Е. Шилова [1,4, 5] тощо.

Виклад основного матеріалу. На сільських теренах зростає значення рекреаційної галузі, що виявляється у розширенні інфраструктури зеленого туризму, обслуговування якого може стати переважним місцем працевлаштування в низці поселень, що типологічно відносимо до рекреаційних. Активно ці процеси відбуваються в приміських зонах великих міст. Приміські сільські поселення є більш гнучкими до нових викликів, їхнє населення більш динамічне, а розвинута дорожня й транспортна мережа, близькість до міста-центру сприяють міграційним потокам як місто-село, так і село-місто. Відповідно з цим, типологія сільських поселень також набуває 210 Сучасні проблеми архітектури та містобудування. Випуск 48. 2017 певних змін, що полягають у їх перепрофілюванні на частково або повністю рекреаційні.

Формування рекреаційних поселень обумовлено наявністю низки чинників, перш за все визначних ландшафтів, історико-археологічних та архітектурних пам'ятників, близькістю до об'єктів природно-заповідного фонду тощо. Передумовами формування рекреаційних поселень є наступні чинники: - природні атракції: ліси, озера, річки, інші водойми, балки; - антропогенні рекреаційні об'єкти: пам'ятники історії, археології, архітектури; - задовільний екологічний стан території: відсутність шкідливих виробничих викидів, низький рівень забруднення води та ґрунтів; - досить розширена мережа доріг та транспортної інфраструктури; - наявність вільних трудових ресурсів із активного працездатного населення, які можуть бути зайняті в зеленому туризмі та його інфраструктурі; - резерви житлового фонду: наявність вільного та сезонного житла в межах сільських поселень; - малі сільські поселення, особливо (50-100 осіб), демографічна структура населення яких має тенденцію до "старіння".

Рис. 1. Планувальна схема с. Кийлів Бориспільського району Київської області (розробка «УкрНДПРОцивільсільбуд») Звичайно, чим більша кількісно та якісно наявність названих вище факторів, тим сприятливішим будуть передумови для перепрофілювання та трансформації сільських поселень в рекреаційні. Відповідно, ураховується загальна мережа туристичних об'єктів певного територіального рівня: Сучасні проблеми архітектури та містобудування. Випуск 48. 2017 211 приміської зони великого міста, адміністративного району, області, регіону, рекреаційне зонування відповідних територій. Екологічна та природоохоронна безпека заповідних зон, долин річок, інших природних об'єктів частково забезпечується розширенням зелених насаджень та використанням територій сільських поселень, що існують, або таких, що були вже заселені та не набули статусу сільськогосподарських земельних резервів. На нашу думку, рекреаційні поселення можуть бути наступних типів: - дачне поселення; - поселення туризму і відпочинку; - котеджне містечко сімейного відпочинку; - котеджне містечко з фізкультурно-оздоровчою базою; - поселення спортивно-оздоровчого призначення; - змішані типи, що мають кілька функцій, названих вище. Рекреаційні поселення мають місце у приміських зонах великих, а особливо значних і найзначніших міст (Київ, Харків, Львів, Дніпро, Одеса). Наприклад, поселення "Чорноморська рів'єра" біля Фонтанки під Одесою, с. Кийлів вздовж Канівського водосховища (рис.1), с. Стоянка на р. Ірпінь Київської області (рис.2). Обидва села мають розширені відпочинкові функції: готельний бізнес, спортивні клуби, табори відпочинку, дачні поселення. Поселення Стоянка є багатофункціональним, переважна функція - рекреація, з розширеними спортивними та виробничими зонами. Аналіз проектної практики та теоретичних досліджень в галузі містобудівного розміщення рекреаційних об'єктів виявили поширені прийоми їх розміщення: повністю в межах поселень,

на землях, що примикають до нього, на міжселенних територіях. В останньому випадку вони набувають характеру придорожніх рекреаційних комплексів (ПРК), які досліджував В. Шувалов у роботі [8], вони мають переважно лінійну планувальну структуру і наступні функціональні зони: комунікаційну – зону транспортної артерії, зону обслуговування транспорту, де розміщені об'єкти технічного обслуговування автотранспорту (СТО, ТО, АЗС та ін.), автостоянки, санітарно-захисні насадження; зону придорожніх рекреаційних об'єктів із відповідним обслуговуванням: харчування, медичне обслуговування, тимчасове проживання; зону рекреаційних занять з об'єктами підвищеного комфорту проживання для туристів, спортивно-оздоровчі об'єкти, тихого відпочинку тощо [8].

Висновки. Таким чином, одним із поширених типів сільських поселень в межах приміських зон великих міст є рекреаційні поселення. Часто вони є наслідком поступової трансформації функціонально-планувальної організації села, що втратило виробничі функції. Проте, необхідними передумовами є сприятливі природні умови, добрий транспортний зв'язок з містом-центром, атракційні об'єкти: річки, озера, лісові масиви, пам'ятки ландшафтної архітектури, потреба міського населення у розширенні рекреаційних територій, які обумовлюють процеси перепрофілювання поселень. Розвиток рекреаційних поселень в межах існуючих сіл є позитивним моментом, тому що не змінюють статус землекористування принципово на зовсім іншу функцію, наприклад, екологічно небезпечні виробничі території, сміттєзвалища та ін. Зважаючи на тенденцію останніх років щорічного зняття з обліку сіл, що перестали існувати, доцільним виявляється організація нових котеджних містечок саме на цих територіях, замість вільних резервних або пахотних земель, які можна використати для розширення озеленених масивів. Адже, в Україні, особливо в зоні Лісостепу, площа земельних угідь лісів та заповідних територій є недостатньою, що зазначено в дослідженні Т. Панченко [6].

Література

1. Колодин К.И. Формообразование объектов загородной среды / К.И. Колодин. – М.: Архитектура-С, 2004. – 252 с.
2. 2. О.І. Колодрубська. Агротуризм як один із чинників розвитку села / О.І. Колодрубська // Сучасні проблеми архітектури та містобудування // 2002. – С. 20-24
3. Т.В. Криштоп. Просторова організація систем сільського туризму – важливий засіб вдосконалення сільської поселенської мережі / Т.В. Криштоп // Містобудування та територіальне планування. – 2004. - №18. – С. 91 – 96.
4. 4. Новиков В.А. Архитектурная организация сельской среды. – М.: Архитектура-С, 2006. – 376 с.

5. 5. Рутинський М.Й., Зінько Ю.В. Сільський туризм: Навч. посіб. / М.Й. Рутинський, Ю.В. Зінько. – К. : Знання, 2006. – 271 с.
6. Панченко Т.Ф. Ландшафтно-рекреаційне планування природно-заповідних територій [Монографія] / Т.Ф. Панченко. – К.: Логос, 2015. – 176 с.
7. Ревіталізація історичних садиб, як культурно-туристських об'єктів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fis.by/story//662>.
8. Шувалов В.М. Совершенствование архитектурной организации придорожных рекреационных комплексов: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. арх.: спец. 18.00.02 – Архитектура зданий и сооружений. Творческие концепции архитектурной деятельности / В.М. Шувалов. – М., 2007. – 37 с.
9. Шулик В.В. Методологічні основи формування рекреаційних систем в Україні: автореф. дис.. на здобуття наук. ступеня докт. арх.: спец. 18.00.01 – Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури / В.В. Шулик . – Х., 2008. – 35 с.

Аннотація

Рассмотрены основные предпосылки формирования и развития рекреационных поселений, их роль в туристической отрасли городов-центров и региона. Ключевые слова: пригородная зона, рекреационные поселения, природнозаповедный фонд, зеленый туризм, природные и антропогенные рекреационные объекты.

Adstract

The basic prerequisites for the formation and development of recreational settlements and their role in the infrastructure of the tourism industry centers and cities of the region.

Keywords: suburban zone, recreational settlements, natural areas, green tourism, natural and man-made recreational facilities.